

УДК 930

DOI 10.32461/2409-9805.4.2020.227087.

Цитування:

Бачинська Н. А., Артеменкова О. М. Особливості практичного використання архівних документів у процесі проведення генеалогічних досліджень в Україні. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2020. № 4. С. 48–54.

Bachynska N., Artemenkova O. (2020). Practical use of archival documents within genealogical research in Ukraine. *Library science. Record Studies. Informology*. 4, 48–54 [in Ukrainian].

Бачинська Надія Анатоліївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувачка кафедри документознавства
та інформаційно-аналітичної діяльності
Київського національного університету
культури і мистецтв
<https://orcid.org/0000-0003-3912-7108>
n.bachynska17@gmail.com

Артеменкова Олена Миколаївна,
аспірантка кафедри інформаційних технологій,
Київського національного університету культури і мистецтв
artemenko415@gmail.com
orcid.org/0000-0002-3226-9472

ОСОБЛИВОСТІ ПРАКТИЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ АРХІВНИХ ДОКУМЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ПРОВЕДЕННЯ ГЕНЕАЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В УКРАЇНІ

Мета роботи – проаналізувати особливості практичного використання архівних документів у процесі проведення генеалогічних досліджень в Україні. **Методологія дослідження** полягає у використанні загальнонаукових методів аналізу та узагальнення. Також застосовувався описовий метод, що дозволило більш детально розкрити означене питання. **Наукова новизна** представленої роботи полягає у розширенні уявлень про практичне використання архівних документів у процесі проведення генеалогічних досліджень стосовно вивчення генеалогії свого роду та створення генеалогічного дерева. **Висновки.** Генеалогія нині – це окремий міждисциплінарний напрям, який по-особливому віддзеркалює історизм суспільної свідомості відомих осіб сьогодення, їхнє місце в соціальній структурі суспільства. У сучасних умовах підвищення зацікавленості до генеалогії роду аналіз особливостей пошуку генеалогічної інформації має не тільки теоретичний, а й практичний характер. Тому вкрай необхідна чільна мета функціонування архівів – використання ретроспективної документної інформації – реалізовується сповна. Поряд із документальними джерелами (свідоцтва, акти, метричні книги, заповіти, церковні описи і т. д.) важливе значення у процесі проведення генеалогічних досліджень мають наративні (описові) архівні джерела (літописи, хроніки, мемуари, некрологи, панегірики, щоденники, публіцистика тощо). Генеалогічний ресурс, який накопичено в архівах України, поділяють на дві великі групи: 1) родоводи у будь-якому вигляді (родовідне дерево, родовідна таблиця, родовідний (чи поколінний) розпис тощо); 2) інші види джерел, які містять в собі важливу інформацію про особу, її життя та оточення (документи державних і громадських установ, які мають масовий характер і визначають родинні зв'язки між людьми, церковні метричні книги, документи переписів населення та ін.). Архівні документи, як офіційного, так і приватного характеру відіграють найважливіше значення для накопичення достовірної генеалогічної інформації про окремий рід чи родину.

Ключові слова: генеалогічні дослідження, архів, архівні документи, генеалогічна інформація, метричні книги, ревізські казки.

Bachynska Nadiia,

Ph.D. in Pedagogy,

Associate Professor of the Department of Information Technologies,
Kyiv National University of Culture and Arts

Artemenkova Olena,

Ph.D. student of the Department of Information Technologies,

Kyiv National University of Culture and Arts

PRACTICAL USE OF ARCHIVAL DOCUMENTS WITHIN GENEALOGICAL RESEARCH IN UKRAINE

The purpose of the article is to analyze the features of the practical use of archival documents in the process of genealogical research in Ukraine. The methodology used general scientific methods such as analysis and generalization. A descriptive method was also used, which allowed revealing this issue in more detail. The scientific novelty of the presented work consists in expanding ideas about the practical use of archival documents in the process of genealogical research in relation to the study of the genealogy of a kind and the creation of a genealogical tree. Conclusions. Genealogy today is a separate interdisciplinary field, which is a special way reflects the historicism of the social consciousness of famous people of today, their place in the social structure of society. In modern conditions of increasing interest in the genealogy of the genus, the analysis of the peculiarities of the search for genealogical information is not only theoretical but also practical. Therefore, the essential goal of the functioning of archives – the use of retrospective documentary information – is fully realized. Along with documentary sources (certificates, acts, metric books, wills, church descriptions, etc.) narrative (descriptive) archival sources are important in the process of genealogical research. Genealogical resource, which is accumulated in the archives of Ukraine, is divided into two large groups: 1) pedigrees in any form (family tree, family table, family list, etc.); 2) other types of sources that contain important information about a person, his life and environment (documents of state and public institutions that have a mass character and determine family ties between people, church metric books, census documents, etc.). Archival documents, both official and private, play the most important role in the accumulation of reliable genealogical information about a particular genus or family chronicles.

Key words: genealogical research, archive, archival documents, genealogical information, archival institutions, parish registers (metrics books), census records.

Актуальність теми дослідження. Генеалогічні студії в Україні стали надзвичайно актуальними, з огляду на їх внесок у дослідження та реконструкцію історичних біографій, історії найвідоміших родин, їхнього статусу та внеску в розбудову державності та націєтворення. Тому сьогодні генеалогія постає не лише як окрема наука, а окремий міждисциплінарний напрям, який по-особливому віддзеркалює історизм суспільної свідомості відомих осіб сьогодення, їхнє місце в соціальній структурі суспільства. Швидко наповнюються новим змістом традиційні зв'язки генеалогії як допоміжної історичної дисципліни з історичною географією, відбувається її системна взаємодія з соціальною психологією, демографією, соціологією, генетикою та іншими науками.

Генеалогічні студії постають однією зі сфер діяльності, де найбільш активно проявляє себе нерозривний зв'язок професійності та творчої ініціативи, власне, самостійного дослідницького руху звичайних любителів історії. В таких умовах вкрай необхідна чільна мета функціонування архівів – використання ретроспективної документної інформації – реалізовується сповна. Адже працівникам архівних установ доводиться постійно виконувати все більше запитів як професійних дослідників, так і пересічних громадян, котрі прагнуть в архівних документах прослідкувати історію свого роду. Упродовж 2018 р. працівники архівних установ України підготували більше 3 тис. досліджень роду за запитам приватних осіб (при їх загальній кількості – більше 6 тис. звернень).

Письмові архівні документи вважаються нині найголовнішими джерелами в процесі генеалогічних досліджень порівняно з речовими чи усними джерелами. Особлива увага прикута до документальних джерел – свідоцтв, актів, метричних книг, заповітів, документів із сімейних архівів, церковних описів та різноманітних приватних документів. Важливе значення мають і наративні (описові) архівні джерела – літописи, хроніки, мемуари, некрологи, панегірики, щоденники, публіцистика тощо. Саме тому пошук в архівах документів та їх дослідження мають важливе значення для вивчення генеалогії свого роду і створення генеалогічного дерева.

Мета статті – проаналізувати особливості практичного використання архівних документів у процесі проведення генеалогічних досліджень в Україні.

Аналіз актуальних досліджень та публікацій. Питаннями розвитку генеалогічних студій в Україні займаються такі сучасні вітчизняні науковці, як Я. Дашкевич, В. Долецький, С. Й. Кобута, Л. М. Соловка, та інші. Також серед учених, які зробили значний внесок у розвиток генеалогії, варто назвати З. Служинську та М. Шамеко [8]. Теоретико-методологічні аспекти генеалогії як науки загалом та історіографічний аспект генеалогічних досліджень українських істориків другої половини ХІХ – початку ХХ ст., зокрема, детально розкрив В. І. Воронов [2; 3]. Н. М. Христова [11] простежила джерела генеалогічної евристики та запропонувала базовий алгоритм проведення такого роду досліджень. Історіографія та джерела генеалогії козацько-старшинських родів всебічно досліджені В. Томазовим [9]. У монографії Ю.В. Легун репрезентовано джерела до вивчення генеалогії селян Подільської губернії [6].

Виклад основного матеріалу. Генеалогія як наука (грец. *genealogia* – родовід) цікава не тільки історикам, дослідникам минулого, але й сучасникам, з огляду на вивчення родинних зв'язків не лише відомих постатей історії свого народу, але й своїх пращурів. Спираючись на численні джерела, генеалогічна наука проводить генеалогічний аналіз родинної спорідненості тих чи інших осіб та

виявляє їх родовід, репрезентуючи потім у вигляді графіків, розписів чи генеалогічних дерев. Великий інтерес до проведення генеалогічних досліджень у всі часи зумовлений спадковим правом (пошуком спадкоємців з числа далеких родичів), доведенням своїх прав чи прав своєї родини (станових прав), а також встановленням родинних зв'язків між особами [3].

Саме архіви слугують основним джерелом інформації про особу і дають змогу прослідкувати її рід та спосіб занять. Генеалогічні дослідження неможливі без використання архівних матеріалів, серед яких особливу цінність становлять документи. Важливим напрямом діяльності українських архівних установ є виконання генеалогічних запитів.

Дослідження генеалогічного характеру в архівних установах ґрунтується на відповідній чинній нормативно-правовій базі. Це, насамперед, закони України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» [5], «Про інформацію» [4] та «Правила роботи архівних установ України» [7].

Серед підзаконних нормативних актів для практичної роботи з проведення генеалогічних досліджень найважливішими є методичні рекомендації Державного комітету архівів України та Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства «Виконання державними архівами України генеалогічних запитів» [1], якими регламентовано порядок виконання генеалогічних запитів державними архівами. Для визначення конкретних особливостей та умов проведення практичного пошуку архівних документів розглянемо зміст поняття «генеалогічний запит», алгоритм генеалогічного дослідження в Україні та репрезентуємо фактичні етапи здобуття генеалогічної інформації.

Генеалогічним запитом вважається сформульована в письмовому вигляді інформація про особу, яка дає можливість встановити її родові чи родинні зв'язки, історію роду чи родини, сім'ї та окремих її членів [11, с. 231]. Генеалогічний запит подається з метою укладення генеалогічного дерева із зазначенням всіх родинних гілок, як в прямих,

так і в бокових лініях; уточнення даних щодо біографії та перебігу життя особи та встановлення її родинних і сімейних зв'язків.

Весь процес дослідження архівних документів для генеалогічного пошуку, згідно з [1], проходить за такими етапами.

Перший – це доархівний етап – фіксація відомої інформації про особу, аналіз усних та речових свідчень, звернення до словників, довідників, бібліографій, календарів, пам'ятних книг, що допоможуть окреслити коло пошуку. Як зазначає В. Долецький, директор центру вивчення генеалогії «Пращур», останніми роками значного поширення набув генеалогічний пошук у мережі інтернет завдяки доступності великої кількості довідкової, науково-популярної літератури тощо. Проте всі ці отримані матеріали не можуть претендувати на безсумнівну достовірність, оскільки відсутній науковий контроль якості проведеного пошуку [10].

На другому етапі відбувається пошук архівних установ за територіальною ознакою та хронологічною специфікою дослідження конкретної особи, сім'ї чи роду, оскільки через світові війни, голодомори та масові репресії чимало архівних документів було втрачено або ж змінили місце зберігання. Наприклад, якщо здійснюється пошук особи, яка в XIX ст. проживала в м. Бердичів, то пошук бажано починати з Київського обласного архіву, а не з Житомирського, оскільки в дореволюційному адміністративно-територіальному поділі Бердичів належав саме до Київської губернії [2].

На третьому етапі проводиться підготовча робота з генеалогічного дослідження в архівах. Це вимагає визначення конкретних установ, які повинні були чи могли здійснювати реєстрацію, метричні та інші записи, зіставивши колишній адміністративно-територіальний поділ із теперішнім та виявлення архівних фондів, які можуть мати документи з необхідною генеалогічною інформацією, насамперед, офіційні джерела.

Варто наголосити, що в архівах України нині накопичено значний генеалогічний ресурс, який поділяють на дві великі групи: 1) генеалогічні ресурси, до яких відносяться, насамперед, родоводи у будь-якому вигляді

(наприклад, родовідне дерево, родовідна таблиця, родовідний (чи поколінний) розпис тощо), такі види джерел зберігаються сьогодні переважно поміж документів дворянської генеалогії, тобто у родовідних книгах і протоколах визначальних комісій, що були складені дворянами (чи польською шляхтою) під час визнання їх у дворянстві Російської імперії; 2) джерела, які безпосередньо використовуються для укладання родоводу, до яких слід віднести всі інші види джерел, які містять в собі важливу інформацію про особу, її життя та оточення (до них відносять документи державних і громадських установ, що мають масовий характер і визначають родинні зв'язки між людьми, церковні метричні книги, документи переписів населення та ін.).

На четвертому етапі реалізується, власне, пошук генеалогічної інформації в архівах, серед усіх документів, які можуть бути ймовірними джерелами генеалогічної інформації, насамперед, цікаві метричні книги та церковні сповідальні відомості (детальніше їх ми розглянемо далі).

На заключному, п'ятому етапі, здійснюється оформлення результатів генеалогічних пошуку: інформацію записують у вигляді генеалогічної таблиці, генеалогічного дерева чи поколінного розпису.

Далі розглянемо основні види документів в архівах для генеалогічного пошуку. Серед найбільш поширених документів є метричні книги, які зазвичай велися при церквах та інших культових установах і засвідчували основні події життя особи – народження (хрещення), шлюб (вінчання), смерть (поховання) тощо. Записи велися переважно у вигляді хронологічних таблиць і мали вигляд книг обліку даних. Розрізняють культово-обрядові метричні книги (зазначимо, що в Україні в православних храмах вони стали укладатися тільки з 1722 р.) та цивільні, або громадянські [11, 236].

Метричні книги містили не лише дати основних життєвих подій особи, але й звання особи, тобто її приналежність до певного майнового стану та місця приписки, імена батьків, хрещених батьків тощо. Це означає, що один метричний запис у книзі дає можли-

вість дізнатися для генеалогії імена аж трьох поколінь – сина, батька та діда. Крім того, в метричних книгах містилася повна інформація про нареченого та наречену, дані про свідків шлюбу, а також всі дані померлої особи, в тому числі причину смерті та дату і місце поховання.

Крім архівів, метричні книги також сьогодні можна знайти у фондах православних чи греко-католицьких храмів, духовних консисторій чи інших установ такого типу.

Схожі з метричними книгами і сповідальні відомості, або ж сповідальні списки, які укладалися при культових установах всіх християнських конфесій в Україні. У цих списках фіксувалася присутність чи відсутність на сповіді особи та всієї сім'ї. Сповідальні відомості цінні тим, що вони містили не просто дані про особу, а точну інформацію про чисельність населення, які були «приписані» до певного храму.

Ще одним важливим архівним документом для проведення генеалогічних досліджень є документи переписів населення – ревізії, або ж «ревізькі казки», які проводилися в Російській імперії, а з 1781 р. до них була включена і Україна. В такі «ревізькі казки» вносилися дані про всіх платників подушного податку незалежно від їх віку та працездатності, окремо чоловіків працездатного віку [2, 72].

Дані з «ревізьких казок» зберігалися свого часу у фондах казенних палат, їх копії, виготовлені для службового користування чиновників, – у фондах відповідних дум та управ, а з 1860 р. – у фондах повітових казначейських установ.

Наступним важливим документом для генеалогічних досліджень є переписні книги, які укладалися російською царською владою для стягнення податків із селян та міщан для утримування казенного війська. В такі переписні книги вписували всіх жителів міст та сіл, окрім козаків, які перебували на казенній службі, і зазначали прізвище, ім'я та по батькові господаря двору, склад його сім'ї та майновий стан.

Важливе значення як генеалогічне джерело мають переписні листи, укладені після проведення Всеросійського перепису насе-

лення в 1897 р. Царські обліковці вносили в переписні листи різнопланову інформацію про сім'ю аж до зазначення (при їх наявності) фізичних вад, хвороб та інших особливостей осіб. Переписні листи зберігалися в фондах губернських і повітових переписних комісій і в часи радянської влади передавалися в обласні та міські статистичні архіви [2, 74].

Ще одним архівним документом, який можна використати в процесі генеалогічного дослідження, є посімейні списки. Вони укладалися в Російській імперії після 1874 р., коли був прийнятий «Статут про війську повинність» в рамках нової військової реформи. Саме ці списки стали основою для укладання переліку призовників для осіб податного стану. Вони укладалися міськими управами (для міського населення) та волосними правліннями (для сільського населення) і зберігалися у фондах відповідних управ, причому за необхідності з них робилися копії для міщанських та повітових управ. Призовні списки містять багато цінної для дослідника інформації щодо складу сім'ї, із зазначенням ступеня родинних зв'язків та віку, віросповідання, освіти та сімейного стану призовника.

Важливо назвати комплекс документів, за якими можна дослідити козацько-старшинську чи дворянську генеалогію. Переважна більшість їх наразі знаходиться в Центральному державному історичному архіві України в м. Києві, проте пошук такої інформації ускладнений внаслідок обмеженої кількості тогочасних джерел. Після зруйнування Запорозької Січі українська козацько-старшинська еліта фактично повністю розчинилася в російському дворянстві, тому її подальшу долю доцільно простежувати за джерелами дворянської генеалогії, що укладалися спеціальними визначальними комісіями, оформлюючи потім протоколи та родовідні книги. Вони, крім звичайних даних, містили і розписи поколінь дворянина та його родовідне дерево [2, 76].

Важливим документом про генеалогію дворян є справа про дворянство роду, яка містила докази приналежності особи до дворянського стану – копії чи оригінали виписок із метричних книг, ревізькі казки, посімейні та призовні списки тощо. Також у справі могли

бути акти перевірки доказів визнання дворянства, листування по поданню на визначення родоvodu, протоколи зарахування до дворянського роду тощо.

Окремо слід виділити документи селянської генеалогії, які часто уклалися при інвентарних матеріалах маєтків. До них відносяться військово-кінні, поземні та рільні переписи, а також переписи про скасування кріпосного права, інвентарні списки маєтків, уставні грамоти, викупні акти на землю тощо.

Набагато більше документів збереглося за період 1917–1991 рр., тобто новітньої історії України. Це – різноманітні подвірні, погосподарські, податкові списки, списки розкуркулених, військовозобов'язаних, полонених, репресованих, вивезених до Німеччини, засуджених та розстріляних. Неодноразово на основі цих документів за вказівками влади створювалися довідкові видання, бази даних тощо [10].

Висновки. Аналіз особливостей пошуку генеалогічної інформації актуалізується в умовах підвищеної зацікавленості до генеалогії роду і, відповідно, має не тільки велике теоретичне значення, а й значний практичний зміст. Значну роль у процесі проведення генеалогічних досліджень поряд із документальними джерелами (свідоцтва, акти, метричні книги, заповіти, церковні описи і т. д.) мають наративні (описові) архівні джерела (літописи, хроніки, мемуари, некрологи, панегірики, щоденники, публіцистика тощо).

Генеалогічний ресурс, який накопичено в архівах України, поділяють на дві великі групи: 1) родоводи у будь-якому вигляді (наприклад, родовідне дерево, родовідна таблиця, родовідний (чи поколінний) розпис тощо); 2) інші види джерел, які містять в собі важливу інформацію про особу, її життя та оточення (до них відносять документи державних і громадських установ, які мають масовий характер і визначають родинні зв'язки між людьми, церковні метричні книги, документи переписів населення та ін.). Архівні документи, як офіційного, так і приватного характеру відіграють найважливіше значення для накопичення достовірної генеалогічної інформації про окремих рід чи родину.

Таким чином, архівні документи як офіційного, так і приватного характеру відіграють найважливіше значення в процесі проведення генеалогічних досліджень. Саме вони містять найбільш повну, достовірну та нову невідому інформацію про генеалогію особи. До них відносяться метричні книги, сповідальні, посімейні, переписні («ревізійні казки»), призовні списки, акти, протоколи та формуляри різних комісій, документи селянської, міської генеалогії тощо. Всі ці документи, доповнюючи одне одного, дають, зрештою, можливість для формування генеалогічного дерева чи генеалогічної таблиці особи, доповнюють невідомі раніше факти її біографії, важливих віх життя сім'ї, родини, роду.

Список використаних джерел

1. Виконання державними архівами України генеалогічних запитів. Методичні рекомендації. Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства. Схвалено нормативно-методичною комісією Держкомархіву України. Протокол № 6 від 8 грудня 2006 року. Київ, 2006. 17 с.
2. Воронов В. І. Генеалогічні дослідження українських істориків другої половини XIX – початку XX ст.: історіографічний аспект. Історіографічні та джерелознавчі проблеми історії України. *Розвідки з теорії та методології досліджень*: Міжвуз. зб. наук. пр. / Ред. кол.: А. Г. Болебрух (відп. ред.) та ін. Дніпропетровськ, 2008. С. 72–92.
3. Воронов В. І. Теоретико-методологічні аспекти генеалогії як науки. URL: <http://ukrainica.org.ua/ukr/content/539>. (дата звернення: 25.04.2020).
4. Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>. (дата звернення: 10.05.2020).
5. Закон України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» від 24 грудня 1993 року № 3814-XII із змінами. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3814-12.2>. (дата звернення: 10.05.2020).

6. Легун Ю. В. Генеалогія селян Подільської губернії: джерела. Монографія Вінниця: О. Власюк, 2005. 516 с.
7. Правила роботи архівних установ України / М-во юстиції України, Держ. архів. служба України, Укр. наук.-дослід. ін-т архів. справи та документознавства; упоряд.: Л. А. Кисельова, Ю. А. Прилепішева, Т. П. Прись, С. В. Сельченкова; за заг. ред. Н. М. Христової. Київ, 2013. 243 с.
8. Служинська З., Шамеко М. Генеалогія. Львів, 2000. 129 с.
9. Томазов В. Генеалогія козацько-старшинських родів: історіографія та джерела (друга половина XVII – початок XXI ст.). Київ, 2006. 284 с.
10. У своєму роді: як знайти власних пращурів і що зараз з генеалогією в Україні. URL: <https://www.hroniky.com/articles/view/218-u-svoiemu-rod-i-ak-znaity-vlasnykh-prashchuriv-i-shcho-zaraz-z-henealohiieiu-v-ukraini>. (дата звернення: 01.06.2020).
11. Христова Н. М. Генеалогічна евристика: алгоритм і джерела. *Архіви України*. 2011. № 1(272). С. 231–238. URL: <https://archives.gov.ua/wp-content/uploads/24-10.pdf>. (дата звернення: 10.06.2020).

References

1. The Ukrainian Research Institute of Archival Affairs and Record Keeping. (2006). *Viconnanne on sovereign archaeological Ukrainian genealogical supply. Methodical recommendations*, Kyiv. [in Ukrainian].
2. Voronov, V. I. (2008). *Genealogical researches of Ukrainian historians of the second half of the 19th – beginning of the 20th centuries: historiographical aspect. Historiographic and source studies problems of Ukrainian history. Intelligence on the theory and methodology of research: Interuniversity. Sat. of sciences. ave*, pp. 72–92. [in Ukrainian].
3. Voronov, V. I. *Theoretical and methodological aspects of genealogy as a science*. URL: <http://ukrainica.org.ua/eng/content/539>. [in Ukrainian].
4. Law of Ukraine «On Information» from October 02 1992 N 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>. [in Ukrainian].
5. Law of Ukraine on the National Archival Fund and Archival Institutions from December 24 1993 N 3814-XII. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3814-12>. [in Ukrainian].
6. Legun, Yu. V. (2005). *Genealogy of peasants of Podolsk province: sources. Monograph*. Vinnytsia: O. Vlasyuk. [in Ukrainian].
7. *Rules of the work of archival institutions of Ukraine*. Kyiv, 2013. [in Ukrainian].
8. Sluzhynska, Z., Shameko, M. (2000). *Genealogy*. Lviv. [in Ukrainian].
9. Tomazov, V. (2006). *Genealogy of Cossack-sergeant families: historiography and sources (second half of XVII – early XXI century.)*. Kyiv. [in Ukrainian].
10. *One of a kind: how to find your ancestors, who are now genealogists in Ukraine*. (2017). URL: <https://www.hroniky.com/articles/view/218-u-svoiemu-rod-i-ak-znaity-vlasnykh-prashchuriv-i-shcho-zaraz-z-henealohiieiu-v-ukraini>. [in Ukrainian].
11. Khrystova, N. M. (2011). *Genealogical heuristics: algorithm and sources. Archives of Ukraine*, 1 (272), 231–238 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ay_2011_1_24. [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 07.09.2020
Отримано після доопрацювання 30.09.2020
Прийнято до друку 18.12.2020*